

ПОРОДИЧНЕ ВРЕДНОСТИ МЛАДИХ У СРБИЈИ

Ивана С. Манић¹

Сажетак: Тема овог рада јесу породичне вредности младих у Србији, односно разматрање самог појма као и резултата неких релевантних социолошких студија и истраживања о установљеној поларизацији породичних вредности код младих, то јест, усвајању модерних породичних вредности код једног дела младих (одлагања склапања брака, вредновања ванбрачних кохабитација, симетричног родитељства, једнакости и равноправности полова ...) насупротив остатку младих који још увек остају верни традиционалним породичним вредностима (вредновању брака и тежње ка прокреацији као основној функцији брака, неодобравању развода, склоности ка строгој подели улога у породици и асиметричном родитељству...) Рад представља покушај аутора да допринесе проширењу научног сазнања из ове области.

Кључне речи: породичне вредности, млади у Србији, традиционалне вредности, поларизација, анализа вредности.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Интересовање за питање вредности је одувек било присутно у академским дискурсима. Водиле су се дебате о утицају пратећих друштвених процеса и догађаја на вредносне системе појединаца док су бројне истраживачке студије сведочиле о све већој поларизацији вредности у свету и код нас, о својеврсној кризи моралних вредности и сумраку морала (Будон, 2005). Резултати ових студија су показали да традиционалне-колективистичке вредности карактеристичне за поједина друштва све више бивају смењене од стране рационалних,

---

¹ivana.kovacevic@vaspks.edu.rs, Висока школа струковних студија за васпитаче - Крушевац

модерно-индивидуалистичких вредности које се под утицајем процеса модернизације и глобализације шире на сва друштва. На делу је низ суштинских трансформација темељних образаца у начину живљења људи, образаца људских интеракција и комуникација² па и вредносних образаца (Гиденс, 1998:45). Инглехарт је међу првима заступао тезу да са друштвено-економским развојем друштва долази до напуштања традиционалних и усвајања модерних рационалних вредности. Касније је модификовао ову тезу јер је закључио да развој социо-економске сфере друштва не гарантује нужно еволуцију вредности већ чини људе потенцијално толерантнијим и поверљивијим, више посвећеним самореализацији, партиципацији, демократизацији, родној једнакости и квалитету живота. Међутим, он је ипак остао при тези да се поглед на свет људи из богатих земаља разликује од оног код људи из сиромашних земаља, тј. да су у друштвима материјалне оскудице заступљене вредности преживљавања или тзв. материјалистичке вредности а у друштвима благостања вредности самоекспресије или тзв. постматеријалистичке вредности³ (Inglehart, 1997). У случају Србије, многа истраживања су указала на конфликт вредности, на перзистентност традиционалних вредности са њима супростављеним модерним вредностима, тј. на паралелно постојање предмодерности, модерности и постмодерности. Постоје рационалне вредности али су присутне и вредности преживљавања (Pescic, 2006). Посебно је истицано да поменута трансформација није заобишла ни сферу породице и брака, тј. интимних односа уопште, чак се може рећи да је промена вредносних образаца у том домену била највише изражена знајући да породица представља темеље вредносног система појединца.

Предмет дебата су били и млади као појединци посебно склони усвајању ових нових, модерних вредности који све више обликују свој начин живота водећи се овим вредностима. Они слободно бирају којим ће вредностима тежити, више им се то не намеће јер су ауторитети (традиција, породица, религија) постали маргинализовани (Bauman, 1994). Млади су одређени вредностима будућности, то јест, вредностима у настајању које носе друштвене промене али су одређени и вредностима прошлости које су доминантне вредности у једном друштву и омогућавају стабилност. Углавном се констатовало да су

---

²Рефлексивност модерног друштвеног живота се састоји у чињеници да се друштвене праксе непрестано испитују и мењају у светлу нових информација о самим тим делатностима, тако да се њихове карактеристике садржински мењају.

³Кључни индикатори материјализма су подршка законима и социјалном поретку као и борба против раста цена, док су кључни индикатори постматеријализма самоактуализација, демократија и толеранција.

млади “загубљени у транзицији”, без јасних циљева и идеала, без перспективе и да су подложни кризи вредносних оријентација и сумраку морала (Николић и др., 2004).

Управо то је и био повод за писање овог рада како бисмо проширили круг сазнања о вредностима младих, и посебно – о породичним вредностима младих у нашем друштву. Дакле, полазимо од резултата истраживања о томе да је приметно усвајање модерних породичних вредности код једног броја младих у односу на остале младе који још увек остају доследни традиционалним породичним вредностима. Оно што желимо да сазнамо јесте да ли је ово стање представља нужно нешто негативно, односно да ли је заиста у питању криза породичних вредности младих или ова трансформација може означавати и позитиван развој у случају породичних вредности младих.

УТИЦАЈ ДРУШТВЕНИХ ПРОЦЕСА НА ПОРОДИЦУ И ЊЕНЕ ВРЕДНОСТИ У СРБИЈИ

Од суштинске важности за истраживање породичних вредности младих у нашем друштву јесте разматрање структуралних промена које су довеле до трансформације породичне структуре и породичних вредносних образаца. Након Другог светског рата, у оквирима социјалистичког друштвеног система, кренула је трансформација традиционалне породичне структуре⁴, то јест постепено преображавање традиционалних породица и попримање форме и структуре модерне

---

⁴Традиционалну породицу су одликовали асиметрични односи надређености и привилегованости између полова и генерација у породици (старијих над млађима и мушкараца над женама), постојање кућног старешине, тј. главе породице, унапред дефинисани образци понашања, на неки начин приписани (одређени) судбином, непознавање плурализма, индивидуализма и равноправности, постојање већег броја чланова породичне заједнице и родне поделе улога. Жена је имала мање значајан положај, њена дужност се сводила на рађање, бригу о деци, старима и болеснима, обављање кућних послова који су се доживљавали као “типично женски послови” а мушкарац је имао ауторитет и био је дужан да породици обезбеди материјалну и физичку сигурност (заштитник и хранитељ породице). Овај образац је промовисао хијерархију полова у корист мушкараца (Stjepanović-Zaharijevski & Petrović, 2014:75).

породице⁵. Другу половину XX века обележио је процес модернизације породица у виду депатријархализације и дeтрадиционализације породичне структуре, односа и функција. То је подразумевало формирање модерне урбане структуре нуклеарне породице, креирање приватног аутономног простора и успостављање равноправнијих и егалитарнијих односа међу половима и генерацијама у породици. Међутим, имплозија социјализма крајем 80-их и распад Југославије који су пратили грађански ратови током 90-их година, условили су јако тежак друштвени период. Економска криза, хиперинфлација, наметнуте санкције и ратна разарања довели су до блокиране трансформације и транзиције српског друштва. Крупне промене и процеси на укупном друштвеном плану утицали су и на породице које су доживеле заустављање развоја, будући да су биле приморане да се врате на раније облике и праксе друштвеног живота (традиционалније начине зарађивања и стицања прихода) како би се егзистенцијално одржале (Milić, 2010:13). Може се закључити да су породица и брак претрпели низ трансформација - од започете модернизације током социјализма, преко застоја у периоду блокиране транзиције, до враћања на већ превазиђене форме и односе, односно до ретрадиционализације породице (Milić, 2006:59).

Последњих неколико година, породица поново пролази кроз велике промене и трансформације. Евидентан је плуралитет нових породичних форми и образаца (ванбрачних кохабитација, регистрованих партнерстава, “бракова на пробу”, бракова без деце, обновљених породице и сл.) који замењује дотада једино признату форму нуклеарне породице. Све већи пораст развода бракова указује на слабљење брачне институције, јавља се одвајање сексуалности од репродукције, симетрично родитељство смењује асиметрично, а врло су важне и промене у родном режиму где долази до равноправности и једнакости између полова у породици и изван ње. Може се рећи да се данас брак и породица виде као „окоштале институције“ које се и даље исто зову али им се природа изнутра сасвим променила. Постало је

---

⁵Модерна породица је представљала самосталну и засебну сродничку јединицу коју је карактерисао релативно слободан избор супружника базиран на љубави, смањен ауторитет традиције, губљење односа надређености и привилегованости, већа једнакост полова и смер од асиметричних ка партнерским односима међу супружницима (Milić, 2001: 39). Подела улога и ауторитета није више тако строга као у традиционалној породици већ се обликује према договору чланова породице. Афирмише се равноправност, лични развој и избор између различитих животних образаца (Zaharijevski, 2009).

оправдано уместо термина брак користити термине „упаривање“ и „распаривање“ (Гиденс, 2005:84).

Оно што је битно подвући јесте да су све ове трансформације породичне структуре оставиле снажан печат и по преовлађујуће породичне вредности. Сматра се да су појединци који су били у процесу напуштања традиционалних породичних вредности и усвајања модерних, били принуђени да се поново врате традиционалним породичним вредностима. Међутим, да ли је то заиста тако? Да ли један породични вредносни систем заиста доминира над другим? Како бисмо дошли до одговора на ово питање, размотрићемо прво сам концепт породичних вредности.

ПОРОДИЦА КАО ВРЕДНОСТ

Породица је у систему вредности модерног друштва третирана као једна од врховних вредности или идеала, узор за друге сфере деловања и понашања, то је терминална вредност, вредност сама по себи. Она је врховно културно и цивилизацијско добро, чувар и преносилац трајних и основних моралних вредности људског друштва. Међутим, без обзира да ли се сама породица третира као врховна вредност или не, сама породица јесте носилац и медијатор неких посебних породичних вредности. У том смислу можемо говорити о породичном вредносном систему (Milić, 2001:217).

Породица има јако важну социјализаторску функцију. Она утиче на формирање навика и усвајање одређених ставова и вредности. Већ од рођења детета се почиње са усмеравањима и изграђивањем одређених вредносних образаца. Може се рећи да породица посредује између појединаца и вредности карактеристичних за одређено друштво. Сматра се да се индивидуалне разлике у вредностима међу припадницима истог друштва у највећој мери могу приписати особеностима породице у којој појединци одрастају. Утицај породице може бити директан – кроз настојање родитеља да код младих развију одређене вредности, а може бити и индиректан – као спонтани резултат појединих васпитних поступака и опште породичне климе. Родитељи као особе са одређеним системом вредности, служе као модели за идентификацију и своја уверења преносе на децу. Дакле, породица посредује вредности друштва превodeћи их у систем норми и обичаја, то јест, изражавајући их разумљивим језиком и везујући их за конкретно понашање детета (Голубовић, 1981).

Када је реч о формирању вредности које чине индивидуални вредносни систем, породица поставља темеље, мада није занемарљив ни утицај вршњака, школе, средстава масовних комуникација и друштвено-историјских околности у којима појединац живи (Ferić, 2009). Загорка Голубовић посматра породичне вредности на два нивоа: као породичне групне вредности (вредности које се односе на пожељан тип породичне организације и породичних односа) и породичне личне вредности (вредности које указују на пожељни тип личности). Прва група обухвата следеће породичне вредности: вредности конкретизоване кроз циљеве који се постављају пред породицу као групу (чување породичне традиције, друштвеног угледа, положаја, друштвено напредовање, стицање богатства, одржавање лозе, одржавање заједништва и топлине породичног дома); вредности-норме којима се регулишу сексуални односи (неодобравање предбрачних и ванбрачних односа, вредновање верности и невиности); вредности које се тичу самог брака (однос према нелегалном браку, разводу брака); вредности и норме које се тичу начина расподеле полних улога у породици (подела улога по полу, односи између генерација); вредности којима се образлаже или оправдава одређени тип односа у породици (ауторитарни или егалитарни); вредности које се тичу циљева васпитавања деце у породици (Milić, 2001:222).

Што се породичних личних вредности тиче, она сматра да ће самосталност индивидуе у избору породичних вредности бити подстакнута оном врстом социјализације у којој родитељи неће пружати детету готове стандарде који се морају примити као такви без поговора, већ ће га упознати са алтернативним вредностима и указати му на њихов смисао и последице. Родитељи који се руководе само конформистичким вредносним оријентацијама ће се трудити да формирају вредности детета у свим битним областима функционисања према устаљеном узору (Голубовић, 1981:201).

Анђелка Милић сматра да се вредносни систем породице састоји од три нивоа између којих могу постојати темељне нормативне неусклађености:

- *На нивоу глобалног друштва* постоји и делује вредносни систем породице који се тиче пожељног одређења породичног облика, састава и функције. Тај ниво се односи на породичну идеологију (друштвене вредности фамилизма);
- *На нивоу породица као конкретних породичних група* се негује групни породични систем - одржавање стабилности породице као групе и интеграција групног идентитета;

- *На индивидуалном нивоу* постоје породичне вредности и нормe које прописују пожељне особине личности и пожељне нормe понашања у породици (говори се о два скупа вредности - са једне стране постоје вредности које одређују пожељне особине личности са становишта постојећег или владајућег система и породице као његовог подсистема. Реч је о особинама које појединцу омогућавају да се најефикасније уклопи у улоге и обрасце које систем прописује, тј. реч је о пожељном типу конформистичке личности која се безусловно прилагођава захтевима и вредностима постојећег друштва. Према другом, индивидуа није глина коју треба обликовати према захтевима одређеног друштвеног система већ породица има функцију да усклади захтеве друштва са диспозицијама индивидуе, тј. она не треба да преноси на дете готов систем вредности већ да у њега усади критеријуме помоћу којих ће оно бити у стању да самостално бира одговарајуће вредности (Matejević, 2007:26).

У ситуацијама интензивних друштвених промена често долази до неусклађености жељених вредности и нормативних захтева између ова три нивоа. Најчешће се дешава да под утицајем конкретних друштвених околности долази до промена на групном и индивидуалном нивоу, услед чега долази до формулисања нових вредности, али истовремено на глобалном нивоу друштвена заједница задржава традиционални породични систем вредности, како и кад су у питању функције и састав породице, тако и кад је у питању њен значај за друштво и појединца (Milić, 2001:217). Обрнута ситуација је такође могућа. На пример, док се еманципација жена одвија на глобалном плану, дотле на породичном плану и даље традиционални, патријархални системи вредности остају делотворни и код мушкараца и код жена (Milić, 2001:223).

ПОЛАРИЗАЦИЈА ПОРОДИЧНИХ ВРЕДНОСТИ

Као што смо већ поменули, трансформација вредносних образаца је највише била изражена у домену породице и њених вредности. С једне стране, разликујемо *традиционалне породичне вредности* оличене у виду тежње за очувањем породичне традиције, заједништва и топлине породичног дома, поделе улога по половима, асиметричних односа између генерација, васпитавања деце у породици, предбрачне невиности и брачне верности, то јест, тежње ка избегавању предбрачних, ванбрачних и изванбрачних односа, као и развода брака.

Са друге стране, можемо разликовати *модерне породичне вредности* које подразумевају тежњу ка индивидуалном развоју појединца, равноправности и једнакости полова, укидању строгих подела улога у породици, симетричном родитељству и схватању родитељства као личног избора, одобравању предбрачних сексуалних односа и заједничког живота пре брака, као и одобравање развода брака у случају непомирљивих разлика партнера (Stjepanović-Zaharijevski & Petrović, 2014).

У Србији се углавном говори о перзистенцији традиционалних вредности у свим областима, па и у породичној. На основу поређења података из 1989. и 2004. године, Јелена Пешић закључује да традиционалне вредности у Србији остају доминантне, и подразумевају оријентисаност ка колективизму, висок скор на скали ауторитарности и висок степен патријархалности -традиционално схваћена подела послова између полова, дистинкција јавно-приватно и начин одлучивања у породици (Pesic, 2006).

Анализа података квантитаивно-квалитативних истраживања спроведених у периоду од 2008 до 2011. године је показала да је и у породичном вредносном образцу присутна вредносна транзиција од традиционалних ка секуларно-рационалним вредностима. Високо вредновање брака и породице нема искључиво обележја традиционалног већ једно поред другог егзистирају традиционално, модерно и постмодерно, са уоченом тенденцијом удаљавања од патријархалног вредносног обрасца. Као што ауторке истичу, „прижељкују“ се либералнији обрасци породичних, партнерских и родних односа, истовремено се остаје у вредносној матрици која је дубоко условљена постојећом социјално-економском ситуацијом у Србији (Gavrilović & Stjepanović-Zaharijevski, 2012).

Анђелка Милић је у свом истраживању анализирала релевантне тврдње које су се у основи више односиле на традиционални породични систем вредности. Тврдње су биле подељене у четири тематске групе: оне које се односе на став према жениној запослености и самосталности; оне које се односе на схватање родитељства (нарочито поделу улога између оца и мајке); оне које су у вези са родно специфичним сексуалним праксама и оне које се односе на схватање брака, развода и значаја породице. Сабирањем одговора на свих 14 тврдњи у скали она је добила скор породичних вредности испитаника исказан кроз четири степена: од потпуно традиционалног до потпуно модерног становишта. На основу овога, она је закључила да би неприхватање ових тврдњи пре могло да значи одбацивање или

неслагање са традиционалним породичним вредностима него што би се са поузданошћу могло тврдити да значи и прихватање модерних породичних вредности. Ипак, њихово неприхватање је свакако знак кретања ка модернизму и индивидуализму (Milić, 2010: 240).

МЛАДИ КАО НОСИОЦИ НОВИХ ПОРОДИЧНИХ ВРЕДНОСТИ

Пре него што пређемо на разматрање породичних вредности младих, нужно морамо размотрити сам термин *млади*. Овај појам се често поистовећује са појмом *омладина*, међутим, има аутора који указују на то да је концепт омладине друштвени конструкт модерности, а концепт младих друштвени конструкт касне модерности. Такође, разлика се састоји и у томе што концепт младих подразумева хетерогеност наспрам хомогености оличеној у концету омладине. Он указује на варијетете живљених стварности унутар једног периода у животним токовима појединаца, који су савременици у истом друштвено-историјском контексту (Томановић и др., 2012).

Појам *млади* подразумева фазу животног циклуса између детињства/адолесценције и одраслости, фазу која иако подразумева биолошки узраст више генерација, уствари, представља друштвени конструкт. Млади се виде као засебна друштвена група коју дефинишу неке заједничке друштвене особине, а њихова понашања и активности су одређени системом вредности заједнице којој припадају, свеукупним дешавањима у заједници али и системом вредности који прокламују одрасли који их васпитавају. Промене које се збивају у савременом свету највише погађају управо младе јер савремене генерације sazревају у знатно ризичнијим условима под утицајем глобализације и развоја информационе технологије. (Пост)модернизацијски процеси који укључују слабљење традиционалних породичних и других личних веза и односа, као и уврежених начина међугенерациског преношења вредности и образаца понашања, трансформишу и разграђују познате облике социјалне репродукције, што присиљава младе на несигурније трагање за идентитетом и индивидуалним стратегијама друштвене интеграције (Matejević, 2007:10). Може се рећи да су кризе у свим сферама живота довеле су и до кризе вредности младих у друштву, односно напуштања традиционалних вредности и усвајања модерних вредности. Ова трансформација је карактеристична за све области живота младих, а ми ћемо се посебно фокусирати на породични домен.

Поставља се питање: шта је довело до тога да млади све више усвајају нове модерне породичне вредности? Неки аутори сматрају да

је наметање западних вредности индивидуализма, конзумеризма и потрошачког друштва као и масовно запошљавање жена, довело до тога да су родитељи стално у трци с временом како би зарадили што више и својој деци пружили најбоље услове за одрастање. Међутим, управо због тога, они нису у стању да деци посвете довољно времена, те се сматра да су изгубили своју социјализаторску улогу и да више нису у стању да младима пренесу праве вредности, већ су улогу социјализације уместо њих преузели медији. Посредством медија, млади усвајају прозападне вредности које углавном представљају друштво материјалних вредности где се све мери новцем, у коме људи живе убеђени да новац доноси успех и срећу. Сматра се да млади на овај начин преузимају и многе глобалне трендове који су већ одавно заступљени на Западу (ванбрачне кохабитације, одлагање склапања брака, трудноћа као лични избор жене без партнера ...). Међутим, нужно је поставити питање да ли је одлагање заснивања породице у касне двадесете и ране тридесете последица личног избора младих или можда лоше финансијске ситуације у Србији, односно немогућности осамостаљивања од родитеља? Нека истраживања долазе до закључка да је продужена младост на Западу ствар избора младих а у Србији ипак ствар принуде, једна врста осујећене индивидуализације (Томановић и др., 2012).

У својој студији о породичним вредностима и родним односима у Србији Бешић једношао до података да је најмлађа генерација у мањој мери породично традиционално оријентисана у односу на претходне генерације, а више склона модерним породичним вредностима, односно родном егалитаризму (Вешић, 2014: 393).

Захаријевски и Петровић су такође на основу резултата истраживања дошле до података да се у Србији не може говорити о искључивој доминацији једног породичног вредносног обрасца младих. На нивоу читавог узорка је констатована већа наклоност жена у односу на мушкарце ка модерном породичном вредносном обрасцу. Ипак, разлике нису тако велике да се може говорити о доминантно израженим тежњама жена ка модерним породичним вредностима а мушкараца ка традиционалним породичним вредностима. Такође, показало се да степен образовања младих значајно утиче на схватање породичног вредносног обрасца, тј. уочава се тенденција да се постотак младих а који прихватају тврдње које репрезентују модерне породичне вредности увећава са повећањем степена образовања, односно да се у групама са већим степеном стеченог образовања смањује постотак оних

који прихватају тврдње које репрезентују традиционалне породичне вредности (Stjepanović-Zaharijevski & Petrović, 2014:80).

Још један од фактора који утиче на усвајање модерних породичних вредности код младих јесте ослабљени утицај религије и цркве, то јест, опадање моћи ауторитета и њихова маргинализација у друштву (Bauman, 1994). Сматра се да је и религија, као и породица, изгубила моћ да социјализује чланове друштва а посебно младе. Међутим, још увек се разматра да ли је ово заиста карактеристично и за наше друштво.

Опште је познато да утицај православне цркве делује као препрека остваривању родне равноправности јер инсистира на породици и браку као светињама, тј. намеће религиозни код по коме би та породица требало да функционише. Идеологија пропагирања здраве и стабилне породице има за последицу искључивање свих алтернативних облика заједништва који не одговарају том моделу: ванбрачних заједница, хомосексуалних заједница, полигамних заједница и сл. те се сматра да код младих који усвајају модерне породичне вредности, утицај религије и цркве на формирање ставова и вредносних образаца није толико доминантан (Радоман, 2011:31).

Још једно истраживање је истакло супротстављеност два дискурса – дискурс репродуктивних права и слобода тј, залагање за индивидуално самоопредељење у погледу репродуктивног понашања и дискурс про- наталистичке популационе политике односно залагања за репродукцију у циљу опстанка нације. Ова про-наталистичка политика захтева од жена да обављају своје улоге као мајке и рађају што више деце а уколико оне то одбију зарад каријере виде се као себичне, склоне материјализму и оне које имају искривљен систем вредности. Такође, православна црква забрањује коришћење контрацепције и абортус и одбацује став да жена има право на приватност свог тела због веће вредности живота дате од Бога. Црква жестоко осуђује каријеризам жена и сматра да је то један од главних разлога пада наталитета у Србији (Ђорић & Гавриловић, 2006:78).

Поменута истраживања сведоче о томе да је за младе у Србији заиста карактеристична криза породичних вредносних оријентација. Међутим, да ли та криза нужно има негативну конотацију? Тачно је да млади све више одбацују традиционалне породичне вредности, покушавајући да следе неке нове, модерне породичне вредности. Тачно је да су „загубљени у транзицији“, још увек неуспевајући да обликују њима својствен систем породичних вредности. Многи су фактори који утичу на поменуту трансформацију вредности а у овом раду су

поменути само неки од њих: опадање моћи ауторитета у друштву (породице, религије и цркве), лоша економска ситуација у земљи, образовни ниво младих, каријеризам жена и сл.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Овај рад представља покушај аутора да допринесе научном сазнању о питању вредности и поларизацији вредности у свету и код нас. Сумирајући резултате релевантних социолошких истраживања која су се бавила концептом вредности уопште, али и концептом породичних вредности младих, аутор је дошао до закључка да је поменута поларизација породичних вредности (на традиционалне и модерне) доиста присутна и код младих у Србији али се не може говорити о искључивој доминацији једног породичног обрасца над другим, као ни о томе да је ова поларизација нужно последица личног избора младих. Намеће се закључак да је криза и трансформација породичних вредности младих ипак последица лошег социоекономског развоја у Србији, нека врста прилагођавања на тренутне животне услове. У том контексту, одлагање склапања брака у касне двадесете и ране тридесете године живота младих није нужно последица усвајања глобалних трендова и модерних породичних вредности. То је једна врста осујећене индивидуализације младих, немогућност осамостаљивања од родитеља и заснивања своје породице. Међутим, све чешће заступање асиметричног родитељства и егалитарнијих партнерских односа код младих нужно јесте показатељ усвајања модерних породичних вредности, што оставља простора за претпоставку да се не ради о кризи као нечему негативном већ о кризи као својеврсној промени на боље.

ЛИТЕРАТУРА

- Bauman, Z. (1994). *Intimations of postmodernity*. London: Routledge.
- Bešić, M. (2014). *Tranzicione traume i promene vrednosnih orijentacija - generacijski pristup - komparativna empirijska studija vrednosti u zemljama bivše Jugoslavije*. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta; Beograd: Čigoja štampa.
- Budon, R. (2005). *Imoralizam - sumrak morala, sumrak vrijednosti?*. Podgorica: CID.
- Đorić, G., & Gavrilović, D. (2006). *Između pronatalističke populacione politike i ženskih reproduktivnih prava - analiza pojavljivanja*

dva diskursa u pisanim medijima nakon 2000. *Sociologija*, 48(1), 73-95.
doi:10.2298/SOC0601073D

Ferić, I. (2009). *Vrijednosti i vrijednosni sustavi : Psiholojski pristup*. Zagreb: Alinea.

Gidens, E. (1998). *Posljedice modernosti*. Beograd: Filip Višnjić.

Gidens, E. (2005). *Odbegli svet - kako globalizacija preoblikuje naše živote*. Beograd: Stubovi kulture.

Golubović, Z. (1981). *Porodica kao ljudska zajednica - alternativa autoritarnom shvatanju porodice kao sistema prilagođenog ponašanja*. Zagreb: Naprijed.

Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization : Cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.

Matejević, M. (2007). *Vrednosne orijentacije i vaspitni stil roditelja*. Niš: Filozofski fakultet.

Milić, A. (2001). *Sociologija porodice - kritika i izazovi*. Beograd: Čigoja štampa.

Milić, A. (2006). Porodica i modaliteti radnih aktivnosti članova - promene u toku post-socijalističke tranzicije u Srbiji, od 1991-2006. godine. U S. Tomanović (Ur.), *Društvo u previranju*. (str. 57-79). Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.

Milić, A. (2010). Porodične vrednosne orijentacije - vrednosni raskol. U *Vreme porodica*. (str. 235-256). Beograd: Čigoja štampa; Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.

Pesic, J. (2006). Persistence of traditionalist value orientations in Serbia. *Sociologija*, 48(4), 289-307. doi:10.2298/SOC0604289P

Radoman, M. (2011). *Stavovi i vrednosne orijentacije srednjoškolaca u Srbiji*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.

Tomanović, S., Ljubičić, M., Stanojević, D., Jarić, I., Mojić, D., Dragišić-Labaš, S., & Živadinović, I. (2012). *Mladi - naša sadašnjost - istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji*. Beograd: Čigoja štampa; Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.

Гавриловић, Д., & Стјепановић-Захаријевић, Д. (2012). Традиционалне и модерне вредности у транзиционој Србији. *Теме*, 36(3), 1087-1102.

Захаријевић, Д.С. (2009). Полне/родне разлике у конституисању идентитета и породичних вредносних образаца. *Годишњак За Социологију*, 5(5), 143-154.

Николић, М., Михаиловић, С., Томановић, С., Игњатовић, С., Шрам, З., Попадић, Д., . . . Мојић, Д. (2004). *Млади загубљени у транзицији*. Београд: Центар за проучавање алтернатива.

Стјепановић-Захаријевски, Д., & Петровић, Ј. (2014). Перцепција брака, породице и родитељства студентске омладине у светлу демографских и социјалних детерминанти. У Д. Захаријевски (Ур.), *Културне оријентације студената и култура мира на Балкану*. (стр. 217-231). Ниш: Филозофски факултет.

FAMILY VALUES AMONG YOUNG PEOPLE IN SERBIA

*Abstrac:*The theme of this work is the value orientations and family values of young people in Serbia, and discuss the results of some sociological studies and research on the established polarization of family values among young people, that is, the existence of young people who adopt modern family values and opposite to the those who still remain faithful to traditional family values. The main objectives of the research concerning the main factors that led to the polarization and some of them are: the impact of social processes, the impact of socio-economic status young people and material standard of their family, the influence of the educational level of young people, their parents and their family cultural capital and the influence of religion and the church.

*Key words:*family value, young people in Serbia, traditional values, polarization, analysis of value.

Примљен: 04.06.2016.

Прихваћен: 04.07.2016.